

QUẢN LÝ NHÀ NƯỚC VỀ PHÒNG, CHỐNG TỘI PHẠM TẠI MỘT SỐ QUỐC GIA CHÂU Á VÀ GIÁ TRỊ THAM KHẢO CHO VIỆT NAM

NGUYỄN THỊ THANH THÙY*

Châu Á là châu lục có diện tích rộng lớn và dân số đông nhất thế giới, có nguồn tài nguyên thiên nhiên rất phong phú và đa dạng. Tuy nhiên, bên cạnh những thuận lợi trong quá trình phát triển, khu vực châu Á cũng đang phải đối mặt với nhiều thách thức và đang tồn tại rất nhiều nguy cơ an ninh, đặc biệt là các loại tội phạm nổi lên trong nhiều lĩnh vực, như: khủng bố, buôn lậu vũ khí, tham nhũng, ma túy, mua bán người, cướp biển, tài chính, ngân hàng, sử dụng công nghệ cao, lừa đảo xuyên quốc gia... Bài viết phân tích, đánh giá kinh nghiệm quản lý nhà nước về phòng, chống tội phạm tại một số quốc gia châu Á, đề xuất những định hướng, mục tiêu, giải pháp cụ thể trong quản lý nhà nước tại Việt Nam về vấn đề này như là những giá trị tham khảo cho Việt Nam.

Từ khóa: Quản lý nhà nước; phòng, chống tội phạm; châu Á; giá trị tham khảo; Việt Nam.

Asia is the largest continent in terms of area and population, with rich and diverse natural resources. However, besides the advantages of the development process, the Asian region is also facing numerous challenges and security risks, especially emerging types of crimes in various fields such as terrorism, arms trafficking, corruption, drugs, human trafficking, piracy, finance, banking, use of high-technology, transnational fraud, etc. The article analyzes and evaluates the experiences of state management of crime prevention and control in some Asian countries, thereby proposing orientations, objectives, and specific solutions for state management of this issue in Vietnam.

Keywords: State management; crime prevention and control; Asia; benchmark; Vietnam.

NGÀY NHẬN: 09/3/2024 NGÀY PHẢN BIỆN, ĐÁNH GIÁ: 20/4/2024 NGÀY DUYỆT: 17/6/2024

DOI: <https://doi.org/10.59394/qlnn.341.2024.892>

1. Đặt vấn đề

Trước diễn biến phức tạp của tình hình tội phạm, nhất là trước sự xuất hiện và gia tăng của các loại tội phạm mới chứa đựng nhiều yếu tố khó lường và gây bất ổn, đòi hỏi các quốc gia trong khu vực châu Á cần phải có sự kết nối, tăng cường chia sẻ kinh nghiệm, cùng phối hợp hành động trong phòng, chống tội phạm, góp phần bảo đảm an ninh quốc gia,

bảo đảm trật tự an toàn xã hội và giữ gìn hạnh phúc cho người dân trong châu lục.

2. Kinh nghiệm quản lý nhà nước về phòng, chống tội phạm tại một số quốc gia châu Á

a. Trung Quốc

Theo Điều 13 Luật Hình sự năm 2017 của

* TS, Học viện An ninh nhân dân

Trung Quốc: tội phạm là tất cả các hành vi gây nguy hiểm đến chủ quyền, toàn vẹn lãnh thổ và an ninh của quốc gia, chia rẽ quốc gia, phá hoại quyền lực chính trị của chuyên chính dân chủ nhân dân và lật đổ hệ thống xã hội chủ nghĩa, phá hoại trật tự kinh tế và xã hội; xâm phạm tài sản sở hữu của Nhà nước hoặc của tập thể quần chúng lao động, xâm phạm tài sản của công dân; xâm phạm quyền cá nhân, quyền dân chủ và các quyền khác của công dân và các hành vi khác gây nguy hiểm cho xã hội đều là tội phạm. Nếu theo luật, những hành vi nêu trên cần phải xử lý bằng hình sự. Tuy nhiên, nếu trong những hoàn cảnh rõ ràng là nhỏ và thiệt hại của các hành vi gây ra là không lớn thì những hành vi này không bị coi là tội phạm.

Hiện nay, Chính phủ Trung Quốc đang đề ra nhiều biện pháp phòng, chống những tội phạm:

(1) Hoàn thiện hệ thống pháp luật về phòng, chống tội phạm: bổ sung các điều khoản về chống tội phạm có tổ chức trong *Bộ luật Hình sự* để nghiêm khắc trừng phạt những đối tượng cầm đầu các nhóm tội phạm có tổ chức; sửa đổi, ban hành *Luật Công chức* và *Luật Hình sự*, trong đó quy định chặt chẽ hơn về chống tham nhũng; ban hành *Luật Chống rửa tiền*; ban hành luật và các văn bản pháp luật về phòng, chống ma túy.

(2) Tăng cường tuyên truyền để công chúng nhận biết các thủ đoạn thường xuyên của tội phạm có tổ chức và tăng cường khả năng chống lại chúng.

(3) Kiện toàn hệ thống tổ chức bộ máy phòng, chống tội phạm: thành lập các cơ quan chuyên trách chống tội phạm có tổ chức; thành lập Cục Phòng ngừa tham nhũng; Quốc Vụ viện thành lập Ủy ban Quốc gia phòng, chống ma túy phụ trách tổ chức, phối hợp, chỉ đạo công tác phòng, chống ma túy của quốc gia. Chính quyền nhân dân cấp huyện trở lên căn cứ vào yêu cầu thực tế công tác ma túy, có thể thành lập Ủy ban Phòng, chống ma túy phụ trách tổ chức, phối hợp, chỉ đạo công tác ma túy trong khu vực hành chính của mình.

(4) Chú trọng việc đào tạo, huấn luyện các biện pháp phát hiện đấu tranh và nâng cao

chuyên môn, nghiệp vụ cho lực lượng phòng, chống tội phạm, mở nhiều khóa học cho cấp ủy, ủy ban kiểm tra - kỷ luật các cấp về kỹ năng chống tham nhũng, tiêu cực; ban hành nhiều văn bản nhằm siết chặt việc giám sát và xử lý đối với quan tham.

(5) Đẩy mạnh hợp tác quốc tế trong đấu tranh phòng, chống tội phạm có tổ chức xuyên quốc gia giữa cảnh sát Trung Quốc với lực lượng phòng, chống tội phạm nước ngoài, bao gồm: trao đổi thông tin về tội phạm, tương trợ tư pháp hình sự, dẫn độ tội phạm, cùng phối hợp điều tra các vụ tội phạm có tổ chức.

(6) Chính phủ Trung Quốc đã có các chính sách rõ ràng về đấu tranh chống sự xâm nhập của các tổ chức tội phạm nước ngoài và tuân theo 3 nguyên tắc: không cho phép phát triển các tổ chức bất hợp pháp ở lục địa, khi đã phát hiện ra thì phải ngăn chặn triệt để; không cho phép tồn tại ở lục địa là nơi để bọn tội phạm nước ngoài trốn tránh; bất cứ hoạt động tội phạm nào xảy ra ở lục địa sẽ bị trừng phạt nghiêm khắc theo *Bộ luật Hình sự* Trung Quốc.

(7) Sử dụng mạng xã hội và phương tiện thông tin để người dân kịp thời phản ánh khi phát hiện tội phạm: mở trang web: <https://www.12388.gov.cn>, để người dân có quyền phản ánh mọi trường hợp vi phạm và phát hiện tham nhũng; mở đường dây điện thoại nóng đặc biệt 24/24 giờ để người dân tố cáo tham nhũng, tiêu cực.

b. Nhật Bản

Ở quốc gia này cho rằng, tội phạm là một hiện tượng xã hội tiêu cực, luôn đe dọa và gây ra những thiệt hại cho xã hội, do vậy, cần được quy định cấm trong luật hình sự để làm cơ sở đấu tranh loại trừ. Một người khi thực hiện một trong các hành vi nguy hiểm đã được ghi nhận trong *Luật Hình sự* thì mới bị coi là tội phạm. Đồng thời, xác định một số loại tội phạm, như: ma túy; rửa tiền; xâm phạm sở hữu sử dụng công nghệ cao; khủng bố; buôn bán người... là những tội phạm nguy hiểm nhất trong giai đoạn hiện nay, cần phải tập trung đấu tranh. Khẳng định tội phạm là phải chịu hình phạt nhưng không ghi nhận áp dụng hình phạt tử hình, dẫn loại bỏ hình phạt tử hình ra khỏi hệ

thống hình phạt, tư nhân hóa nhà tù nhằm xã hội hóa hình thức cải tạo người phạm tội.

Nhật Bản đã áp dụng nhiều giải pháp trong phòng chống tội phạm², đó là:

(1) Kịp thời phát hiện những phương thức, thủ đoạn phạm tội mới, đề xuất kịp thời sửa đổi, bổ sung để hoàn thiện pháp luật hình sự, hoàn thiện hệ thống pháp luật đấu tranh phòng, chống tội phạm.

(2) Ưu tiên việc tăng cường cơ sở vật chất cho lực lượng chuyên trách bảo vệ pháp luật từ cơ sở đến trung ương và cả các bộ phận phục vụ, các đơn vị nghiên cứu, đào tạo với những trang thiết bị hiện đại, đầu tư ngân sách cho các lực lượng đấu tranh phòng, chống tội phạm (gồm cả vấn đề lương và chế độ ưu đãi).

(3) Tăng cường hợp tác quốc tế song phương và đa phương trên cơ sở các hiệp ước và điều ước quốc tế về đấu tranh, phòng, chống tội phạm, thường xuyên trao đổi thông tin và chia sẻ kinh nghiệm giữa các quốc gia trong khu vực và trên thế giới.

(4) Công khai, minh bạch trong quản lý, tăng cường giám sát, kiểm soát nội bộ, như lập đường dây nóng và đơn giản các hình thức phản ánh, tố cáo để người dân dễ thực hiện (tố cáo qua internet, qua thư phản ánh hoặc trực tiếp đều được chấp nhận và xử lý).

(5) Tăng cường đào tạo, bồi dưỡng đội ngũ công chức, lực lượng đấu tranh phòng, chống tội phạm và tuyên truyền cho Nhân dân về *Luật Đạo đức*.

(6) Trao đổi thông tin, chia sẻ kinh nghiệm về QLNN trong lĩnh vực đấu tranh phòng, chống tội phạm. Phối hợp chặt chẽ trong việc phòng ngừa, đấu tranh, ngăn chặn người nước ngoài vi phạm pháp luật tại Nhật Bản và người Nhật Bản vi phạm pháp luật nước ngoài.

c. Singapore

Đây là một trong những quốc gia nhỏ nhất thuộc khu vực Đông Nam Á của châu Á nhưng lại có nền kinh tế phát triển, chính trị ổn định và cũng là nước có tỷ lệ tội phạm thấp nhất thế giới. Theo bảng xếp hạng chỉ số cảm nhận tham nhũng của Tổ chức Minh bạch Quốc tế công bố năm 2023 của 180 quốc gia, vùng lãnh thổ, Singapore đạt 83/100 điểm, đứng thứ

05/180 quốc gia, vùng lãnh thổ. Trong nhiều năm qua, Singapore luôn đạt thứ hạng cao trong bảng xếp hạng này³. Đặc biệt, trong hệ thống pháp luật không chỉ có *Bộ luật Hình sự* mới quy định các biện pháp xử lý hình sự mà các luật, đạo luật khác của Singapore cũng đều được quy định những biện pháp xử lý hình sự theo nội dung của từng luật, đạo luật. Chẳng hạn: *Luật Quản lý và bảo vệ môi trường, Đạo luật về Tội phạm vũ khí, Đạo luật về Tác nhân sinh học và chất độc*. Điều này đã giúp cho người dân Singapore dễ dàng tiếp cận những quy định cụ thể về pháp luật theo từng lĩnh vực, góp phần nâng cao nhận thức, kiến thức pháp luật của người dân. Trong đấu tranh chống tham nhũng, Singapore đã rất chú trọng đến việc:

(1) Thể chế hóa một khuôn khổ chống tham nhũng toàn diện và mạnh mẽ, bao gồm các luật, thực thi, dịch vụ công và tiếp cận công cộng. Singapore đã ban hành *Đạo luật Ngăn chặn tham nhũng (PCA)*.

(2) Cục Điều tra tham nhũng (CPIB) hoạt động một cách độc lập và có nguồn lực tốt. Cơ quan này có quyền điều tra bất kỳ ai, đồng thời có nhiệm vụ giáo dục cộng đồng và nâng cao nhận thức, xây dựng các chuẩn mực xã hội. Luật pháp Singapore quy định rõ, trong trường hợp Thủ tướng bị tình nghi tham nhũng, CPIB có thể xin đặc quyền của Tổng thống để tiến hành cuộc điều tra, có thể xóa bỏ mọi cản trở và điều này được quy định trong *Hiến pháp*. CPIB không hề bị can thiệp trong quá trình điều tra những vụ án tham nhũng.

(3) Xây dựng và hoàn thiện hệ thống tổ chức bộ máy phòng, chống tội phạm.

(4) Xây dựng và nâng cao năng lực đội ngũ, duy trì các tiêu chuẩn cao nhất về sự liêm chính ngay từ lãnh đạo cấp cao của Chính phủ.

(5) Xây dựng hệ thống lương của công chức trong khu vực công sát với khu vực tư, bảo đảm không có độ chênh lệch quá lớn giữa khu vực nhà nước và khu vực tư nhân.

(6) Khuyến khích người dân tố cáo cá nhân, tổ chức tham nhũng để phát triển một xã hội với nền văn hóa nói không với tham nhũng.

Trong đấu tranh phòng, chống rửa tiền, Singapore đã xây dựng hệ thống pháp luật khá

toàn diện và nghiêm ngặt nhằm hạn chế mức thấp nhất việc tội phạm lợi dụng Singapore làm nơi chuyển hóa những khoản tiền bất hợp pháp; xử lý nghiêm những cá nhân hoặc tổ chức lợi dụng các tổ chức tài chính tại Singapore để rửa tiền hoặc giao dịch các nguồn lợi bất chính có được từ tham nhũng; ký kết và gia nhập nhiều điều ước quốc tế và khu vực; đồng thời, tích cực tham gia hợp tác với các quốc gia khác trong lĩnh vực phòng, chống rửa tiền.

Để đấu tranh với tội phạm mạng, Singapore rất chú trọng tới các hoạt động xây dựng và hoàn thiện hệ thống pháp luật về an ninh mạng, như: *Luật An ninh mạng* năm 2018 (sửa đổi, bổ sung năm 2022); *Đạo luật Bảo vệ dữ liệu cá nhân* năm 2012 (sửa đổi, bổ sung năm 2020); *Đạo luật Lạm dụng máy tính* năm 1993 (sửa đổi, bổ sung năm 2017); *Đạo luật An toàn trực tuyến* năm 2022. Singapore quan tâm xây dựng và hoàn thiện cơ quan, đơn vị trong đấu tranh phòng, chống tội phạm mạng như: Cơ quan An ninh mạng (CSA); Hiệp hội Liên ngành an ninh mạng Singapore; Hội đồng Tư vấn an ninh mạng của Cơ quan Quản lý tiền tệ quốc gia Singapore (CSAP); Lực lượng đặc nhiệm chống mã độc tổng tiền.

3. Giá trị tham khảo cho Việt Nam

Theo Chiến lược quốc gia phòng, chống tội phạm giai đoạn 2016 - 2025 và định hướng đến năm 2030, để đạt được các mục tiêu chung và đặc biệt là mục tiêu định hướng đến 2030, QLNN về phòng, chống tội phạm ở Việt Nam trong giai đoạn tới cần quán triệt các quan điểm chỉ đạo, mục tiêu và cụ thể hóa các nhiệm vụ sau:

Một là, hệ thống thể chế xây dựng và hoàn thiện hệ thống pháp luật đầy đủ và toàn diện về phòng, chống tội phạm trong bối cảnh toàn cầu hóa và hội nhập quốc tế. Đồng thời, thúc đẩy những nỗ lực giáo dục và tiếp cận cộng đồng để tuyên truyền, phổ biến giáo dục pháp luật và chính sách về phòng, chống tội phạm.

Việt Nam đang tiếp tục xây dựng, hoàn thiện hệ thống pháp luật, tập trung nghiên cứu dự báo, luật hóa kịp thời các hành vi nguy hiểm cho xã hội mới xuất hiện. Xây dựng, ban hành kịp thời văn bản hướng dẫn thi hành sau khi

các luật, bộ luật có hiệu lực. Thường xuyên cải tiến hình thức, phương pháp tuyên truyền, giáo dục nâng cao nhận thức trách nhiệm của người dân về phòng, chống tội phạm, kết hợp nhiều hình thức tuyên truyền, vừa rộng rãi, vừa mở rộng tập trung, vừa tuyên truyền cá biệt; tuyên truyền qua các phương tiện thông tin đại chúng, các cuộc họp của tổ chức Đảng, cơ quan nhà nước, Mặt trận Tổ quốc, tổ chức chính trị - xã hội, đơn vị, trường học, tổ dân phố, cụm dân cư.

Hai là, về hoàn thiện tổ chức bộ máy. Cần xây dựng và thường xuyên kiện toàn cơ quan phòng, chống tội phạm theo hướng chuyên trách, ổn định, độc lập, đủ quyền, đủ mạnh. Quá trình xây dựng và hoàn thiện tổ chức bộ máy được thực hiện trên cơ sở phù hợp với các nguyên tắc cơ bản của pháp luật quốc gia và pháp luật quốc tế nhằm giúp cho những cơ quan phòng, chống tội phạm thực hiện chức năng một cách hiệu quả.

Ba là, về nguồn nhân lực. Xây dựng và phát triển lực lượng chuyên trách, tăng cường tính chuyên nghiệp và bảo đảm sự độc lập tương đối trong quá trình thực thi, giám sát và phối hợp trong hoạt động phòng, chống tội phạm. Đội ngũ cán bộ được tuyển chọn chặt chẽ; có chính sách tuyển dụng nhân lực dựa vào những cơ chế công khai hóa, có tính cạnh tranh và phải được đào tạo chuyên nghiệp, chất lượng cao, liêm chính, đáp ứng yêu cầu của nhiệm vụ phòng, chống tội phạm; duy trì chính sách tiền lương hợp lý cho đội ngũ cán bộ nói chung và lực lượng phòng, chống tội phạm nói riêng; có chính sách tuyển chọn cán bộ dựa trên các tiêu chí: năng lực, liêm khiết và toàn tài; xây dựng chuẩn mực và văn hóa minh bạch trong lực lượng phòng, chống tội phạm và toàn xã hội.

Bốn là, về nguồn lực tài chính và cơ sở vật chất, trang thiết bị kỹ thuật. Bảo đảm đủ nguồn lực tài chính và cơ sở vật chất, trang thiết bị và các phương tiện kỹ thuật cho hoạt động phòng, chống tội phạm, đáp ứng và phục vụ yêu cầu hiện đại hóa, tăng cường năng lực của các lực lượng chuyên trách phòng, chống tội phạm.

Ở Việt Nam, nguồn lực tài chính cho hoạt động phòng, chống tội phạm được huy động

từ các nguồn kinh phí trong nước của trung ương, địa phương, các tổ chức, doanh nghiệp, doanh nhân và Nhân dân để bảo đảm đủ nguồn lực cho việc thực hiện các mục tiêu, nhiệm vụ phòng, chống tội phạm; tăng cường huy động nguồn lực xã hội hóa, thông qua vận động các tập thể, cá nhân đóng góp xây dựng quỹ phòng, chống tội phạm.

Năm là, về kiểm tra và giám sát. Tăng cường kiểm tra, giám sát toàn diện và hiệu quả hoạt động phòng, chống tội phạm trong tất cả các lĩnh vực của đời sống xã hội, đồng thời phải có những biện pháp phòng ngừa kịp thời. Các cá nhân phạm tội, dù ở cấp nào, đương chức, đã chuyển công tác hoặc đã nghỉ hưu đều phải được xem xét đầy đủ trách nhiệm về hành chính lẫn hình sự, bảo đảm nguyên tắc xử lý tội phạm thật nghiêm minh, công bằng, không có vùng cấm.

Sáu là, về quản lý thông tin. Xây dựng và quản lý hệ thống thông tin về tội phạm và phòng, chống tội phạm, đồng thời, phát triển hệ thống tin học quản lý, lưu trữ tất cả các dữ liệu hay vật chứng trong kho dữ liệu điện tử. Việc quản lý thông tin và hệ thống thống kê tự động thông qua quá trình tin học hóa đã giúp cho hoạt động phòng, chống tội phạm thuận lợi và dễ dàng hơn.

Bảy là, về ngoại giao. Mở rộng quan hệ song phương và đa phương trong hợp tác quốc tế về phòng, chống tội phạm. Phối hợp đấu tranh phòng, chống tội phạm qua các kênh song phương và đa phương như Interpol, Aseanapol; chia sẻ thông tin liên quan đến tội phạm và phòng, chống tội phạm trong các lĩnh vực kinh tế - xã hội - môi trường, đặc biệt tội phạm là công dân của các nước liên quan...

Nghiên cứu và xây dựng cơ chế phối hợp trong điều tra, xác minh, thu thập chứng cứ và tài liệu, truy bắt đối tượng truy nã quốc tế và xử lý vụ việc liên quan đến tội phạm xuyên quốc gia; hoàn thiện cơ chế tương trợ tư pháp, ký kết các thỏa thuận dẫn độ tội phạm của các nước liên quan; thúc đẩy hợp tác trong lĩnh vực đào tạo, huấn luyện, nâng cao năng lực cán bộ thực thi pháp luật phòng, chống tội phạm giữa các quốc gia...

4. Kết luận

Các quốc gia đều xác định tội phạm là một hiện tượng xã hội tiêu cực, các hoạt động tội phạm luôn đi ngược lại với lợi ích xã hội, gây ra thiệt hại cho xã hội. Vì vậy, nhận thức đầy đủ về phương thức, thủ đoạn hoạt động của tội phạm và có giải pháp đấu tranh phòng, chống tội phạm luôn được các quốc gia ưu tiên quan tâm, đặc biệt là trong bối cảnh toàn cầu hóa hiện nay. Việc nghiên cứu và tổng kết kinh nghiệm QLNN về phòng, chống tội phạm tại một số quốc gia châu Á góp phần xác định được một số kinh nghiệm có giá trị tham khảo cho Việt Nam trong QLNN về phòng, chống tội phạm trong tình hình mới □

Chú thích:

1. ASEAN - Trung Quốc chia sẻ kinh nghiệm, phương hướng hợp tác chống tội phạm. Hội nghị Viện trưởng Viện Kiểm sát, Viện Công tố các nước ASEAN - Trung Quốc lần thứ XIII. Hà Nội, ngày 06/12/2023.

2. Trần Văn Trung. Phòng, chống tham nhũng ở Nhật Bản và kinh nghiệm đối với Việt Nam. Tạp chí Tổ chức nhà nước, số 2/2019.

3. Quốc gia châu Á duy nhất lọt top 10 ít tham nhũng nhất 2023. <https://laodong.vn>, ngày 31/01/2024.

Tài liệu tham khảo:

1. Nguyễn Ngọc Anh. Tương trợ tư pháp hình sự ASEAN và thực tiễn thực hiện của Việt Nam. Hội thảo khoa học cấp Khoa “Phòng, chống tội phạm xuyên quốc gia trong ASEAN và thực tiễn thực hiện tại Việt Nam”. Trường Đại học Luật Hà Nội, tháng 5/2018.

2. Báo cáo của Tổ chức Minh bạch Quốc tế công bố năm 2023 về xếp hạng chỉ số cảm nhận tham nhũng của 180 quốc gia, vùng lãnh thổ.

3. Quốc hội (2015). Bộ luật Hình sự năm 2015 (sửa đổi, bổ sung năm 2017).

5. Thủ tướng Chính phủ (2016). Quyết định số 623/QĐ-TTg ngày 14/4/2016 về phê duyệt Chiến lược quốc gia phòng, chống tội phạm giai đoạn 2016 - 2025 và định hướng đến năm 2030.

5. Tổng cục Cảnh sát, Bộ Công an (2017). Vài nét về tổ chức cảnh sát cấp cơ sở ở Nhật Bản. <https://hvcsnd.edu.vn>, ngày 21/12/2017.

6. Singapore Law Watch. The Singapore Legal System. <https://www.singaporelawwatch.sg>, 7 February 2019.